

Katka Zupančič:

Obroč okoli glave

(Povest, ki je bila nagradena v literarnem kontekstu Prosveta.)

Odginala je misel, toda prišla je znova. Drugi dan se je priguncal domov in padel v posteljo. Pozno popoldne se je dvignil in pravil, da je sredel prijatelja, ki ga ni bil videl tri leta. Moral je v njim.

"Zakaj ga nisi pripeljal sem?" je rekla Rezka.

"Kajpada! Ves je imeniten dečko, ampak — — — stisnil je ustnice ter napel lica in jo pogledal postrani — "ne zaupam mu!" je dodal, "rajski nem ga popeljal — pa saj ti ni treba vedeti vedega."

"Pa delo!" je vprašala nekoliko strahoma.

"Hej! Manjka se dela!" je zamahnil z roko. "Samu poiskati si ga bo zopet treba. Slednjič pa, saj nisem konj! Sprememba — to je življenje!"

In zopet je "iskal" delo. Ostal je še eno noč zunaj in bi si ponovno razočarana Rezka zopet delala in gladila pot v svobodo, da je ni prehitelo nekaj: zanosisa je. Kakor da bi jo kdo udaril s topin predmetom po glavi, je čutila; toda pomagati si ni mogla. Močala je in ko se je slamnikarsko delo zopet začelo, je delala.

On je našel delo za dva tedna in njegove sezone je bilo konec, kakor je smeje dejal. Teden mu je Rezka zaupala svoje materinstvo in solež so ji ille po obrazu. Slak se je ovestil. Nekoliko sočutja se je pokazalo na njegovem obrazu. Res je pričel iskati dela, stalnega dela. A ni mogel najti ne takega, ne drugačnega. Iskal ga je teden za teden, pa ni našel, ne več stalnega, le tuintam za dan dva. Manjko se je delavev! Meseci so potekali. Rezka je morala v boinicu. Skoraj vsi centi so bili. Pričala je domov; deklico je imela v narodju, majhno, slabotno. Začlostno se je ozrla po stanovanju; pogledala je grdi marogasti zid pred okni, šla je v luknjo, ki sta jo imenovala spalnico, pričala je zopet ven; šla je v kuhinjo in prišla zopet nazaj. Iskal je, a ni našla prostora, lepega, svetlega prostora za otroka. Slednjic je potegnila gugalnik pred ogledalo, tolko od stene, da je skozi obe okni padlo tisto nekaj svetlobe na gugalnik in na drobno dete na njem.

Leo je močje gledal vse to. Delo se mora dobiti, pa se naj vzame kjer hoče! Vzel je klobuk in se trudil zopet do poznega večera. Nič. Da se potolaže, se je opil za zadnje cente, ki so bili pri hiši. Pijan je prišel domov.

Rezka je jokala, ko še nikoli. On je kiel in ko se je izkkel, je šel spati in spal trdno do belega dne, dokler ga ni zbudilo slabotno vekanje. Nekaj časa si je mencal oči, da se prebudi, kajti imel je vse za sanje. A bilo je res; Rezka, objokana, bleda in prečuta, je imela na rokah podolgovat zavojček, iz katerega se je ališalo nekako cmakanje. Skočil je na noge, se oblekel in tekel na ulico, po ulicah in slednjic našel dela — za tri dni. "Pesev v oči!" je všečil delajanje, ko se je odločil za tako kratko trajajoče delo. Toda ta posek ga je sedaj živil in skelel v očeh in ga tičal v možganih.

"Otrok je vendarle nekaj drugega, nego sem misil!" ga je presčnilo. A pomagalo ni nič, ko so trije dnevi minuli, ni bilo ničesar. Gospodar hiše jima je zagrozil z odpovedjo stanovanja, ker sta dolgovala že za dva meseca. Nerad, pa vseeno je stopil do Držice. Dobil je ustmeno potrdilo, da je lažje delati otroke, nego denar! Drugega nič. Nazadnje je Leo del roke križem in delal, da bi tega otroka prav nič ne bilo treba.

A. Averčenko: VIŠJA PRAVIČNOST

Ko je Raskatov planil v pismo Kirilova, se je temu zmrzlo obraz in je zagodrnjal:

"Prav ti si mi še manjak! Jaz sedim tukaj in delam, ko ti ocoli pojavkuješ. Samo motiš me."

Ne da bi se brigal za odvetnikovo nejevoljo, se je Raskatov zavali na divan, se tolkel z rokavicami po kolenih in gvižgal neko cestno popevko.

"Ti delaš? Seveda se ti potem slabo godi. Tako izgladate vi vsi, vi delavniki ljudje. Med temi ko se vstopljav v teh neumnih in dolgočasnih aktih, pojte življenje neopašeno mimo tebe!"

Kirilov je molče sedel, upal je, da bo obiskovalec po tako nepriznarem sprejem užaljen in do bošel. Toda Raskatov je bil popolnoma drugačen človek. Zelenki se je lepo po divanu, živil nekaj iz "Carmen" in se nsenkrat veselo zasmjal.

"Kaj pa imaš?" je mrko vprašal Kirilov.

"Poznaš Limonova?"

"Kako čudno vprašanje. Saj je vendar najin skupni znanec in prijatelj."

"Saj to je tisto, da je najin prijatelj. Rad bi zdaj videl njegov obraz."

Tretji dan nato je šla delat Rezka. Mleka in čaja je pripravila, skrbno naročala njemu, kaj in kako naj skrbi za dete; odšla je jokanje. On je res skrbel kakor je mogel in znal. A ni znal dobro: po nekaj tednih je dete prehladi. Ko se je Rezka zvečer vrnila in je, ko po navadi, stekla najprej k detetu, je to težko hrovpel in očesca so bila vrtta in vročina. Vzela ga je v roke in mu ponudila prsa. Ni pograbila kakor navadno. Tudi vekalo ni. Nosila ga je gori in dol, to se pravi dva koraka gori in dva dol, izgibajoč se mize. Spet ga je polžila počivat, nevedoč, kako bi si ga ohranila pri življenju. Molila je.

Toda dete je čez tri dni umrlo in je bilo odneseno iz hiše.

Zatem je minilo par tedov. Sobota je bila. Rezka je pričala z delu zgodila popoldne domov. Kmalu za njo priklovratil Slak — pijan. Kje je dobil denar, je bila in ostala za Rezko uganga. "Sedaj bo kar že zjutraj začel!" Obupno je pogledala v strop.

"Well, Rezka," je začel proti svoji navadi prijazno, "vse preveč tičiš h tlon in mene niti ne pogledaš več. Ce ti je bilo toliko do otroka, um, ja, saj lahko drugega narediva!"

"Fej!" je vzkliknila Rezka poluglasno in s studom. Ze je mislila zrobantiti, pa je viden njen spačeni obraz.

"Nač bo pa fej, če ti je to ljubše!" se je dejal užaljenega. "Kakor da bi bil vsemu temu jaz kriv! Kriva si si večjidel sama!"

Nicesar ni odgovorila, samo gledala ga je s priprtimi očmi, vendar odprtimi dovolj, da se je viden v njih globoko zaničevanje pomešano s studom, jeso in bolestjo. Pričakovala je nadaljevanja.

"Well," je dejal, "če ti misliš, da si se varala z menoj, ti pa povem, da sem se i jaz prevaral s teboj. Hk!" je zakolcal vmes. "Kaj slaminiki, ko nosijo premalo!" V Rezki je vrelo. "Ali je še kje na svetu mogoč tak nestvor?" se je vpraševala. Poznala je precej rojakinj in njih može, ki so delali in bili nejevoljni in nesrečni, če je bil zaslužek slab ali jim celo odtegnjen. "Da sem se moralna prav jaz nameniti na takoj propalico, ki je ni drugega, ko — fej! — kako je umazal moja čuvstva!"

Slak je z izbuljenimi očmi štriel predac. Končno je zmagjal z glavo in zamahnil z roko, kakor da odganja neko misel. A ker je imel v glavi manj pameti, ko alkohola, ga je ta sila k besedi in je govoril. Imel da je vse drugačno načrte z njo. Oba bi lahko komodno živelj in si marsikaj privoščila, skratka, good time bi imela, če bi ona hotela in bila manj nerodna.

Rezka ni razumela. Povedal je podrobnejje, da bi bila ona lahko takoreč posebne vrste vaba, ki bi mimogrede praznila možnjike bogatstva pohotnem. A je, kakor je že dejal, prvič prenerodna in drugič, bi se v svoji lahkovnosti še navsesadnje v koga zateleba. Vmes je z naslož pasel svoje gledajoče oči po njej in se mrzko smehnil.

"Golazen!" je zakričala Rezka in odskočila. "Ostuden si ves, kar te je! Pri tebi in samo pri tebi, sem se naučila sovražiti predvsem tebe in take moške, ki, kakor ti, s ponujajočimi pogledi tipujejo po meni, kakor tipujejo kupci živinčice, ki ga mislijo kupiti, a jas nimam živinčice. Glas je je preletel. Šinila je skozi vrata in stekla je ven na ulico. "Kamoroli," je dejala, "samoo da ne zblaznim." Begala je po ulicah. Ljudje so jo motili; motil jo je pocestni šunder. "Kam, zaboga, kam naj grem?" se je obupno vpraševala.

(Dalje prihodnjih.)

Kirilov se je pričel zanimati. "Kaj pa se je zgodilo z Limonovim?"

"Ha-ha-ha, ne morem molčati! Za Boga, moram ti to povedati! Toda upam, da ostane med nama?"

Kirilov je nekaj nerasumljivega zagodrnjal, kar bi moglo pomeniti "Je že dobro" ali pa "Vrag te vzemi".

Raskatov se ni mogel več zadržati in je smatral to godrnatje za slovesno prisego močnosti.

"Torej poslušaj! Ti veš, da je Olga Mihajlovna, žena najnega prijatelja, očarljiva ženska?"

"No, recimo dal! Kaj sledi iz tega? Kvečjemu moreva Limonova zavidi, to je vse."

"Ne bratec, zdaj ne boš zavidal Limonova, ampak mene!"

Kirilov je skočil s stola. "Kaj naj to pomeni?"

"No, kaj naj to pomeni. Viš, dragi prijatelj, že zdavnaj so moje oči obvisele na njej. To seveda ne pomeni, daava ne smrtno zaljubljena; ne, samo tako. Ona je zares mikavna ženska. Jaz sem ji dvoril, kar tako za kratek čas. Danes jo imam že v glavo hudočima misel, da bi malo bolj poprijel. No, to in ono, jameva se razgovarjati. Lagal sem ji, da je danes moj god in sem jo pova-

ga ženo svojega najljubšega prijatelja!"

"Kaj pa drugega, prijatelj? Dandanes skrbi vsak za se!"

Raskatov veselo poskoči in prisno stisne prijatelju roko.

"Hvala ti prijatelju! Ko bi ti samo vedel, ko bi mogel samo malo sumničiti bi olajšal mojo vest."

Raskatov je zelo začuden.

"Kaj pa se je zgodilo? Kaj hočeš s tem reči?"

"O, Raskatov! Kakšna sreča za mene, da mi je mogoče ti vse priznati. Vedi, da sem s tabo ravnato, kajor navadno. Tudi vekalo ni. Nosila ga je gori in dol, to se pravi dva koraka gori in dva dol, izgibajoč se mize. Spet ga je polžila počivat, nevedoč, kako bi si ga ohranila pri življenju.

Raskatov ostrmi, napravi z roko krenjno, kakor bi se hotel braniti.

"Ti . . . ti — le počakaj!" jecila je z bledimi ustnicami. "Hočeš s tem reči, da moja žena, moja Katica . . ."

"Da! Obžalujem. Pričelo je pač tako. Bil sem osamljen. Tvoja žena je vendar lepotica!"

Raskatov zastoči kakor ravnata zver in brez moči pada na divan.

"In ti . . . ti si mogel z mano tako postopati! Z menoj, twojim najboljšim prijateljem!"

"Da, saj si ti z Limonovim prav tako naredil."

"Eh, Limonov, Limonov. Zdaj govorimo o meni in ne o Limonovu. Moj Bog, kakšna podlaga!"

"Zakaj?" odvrne hladnokrvno Kirilov. "Ti si se pravkar baha s svojim uspehom, zakaj se ne bi tudi jaz?"

"Prekleto! Unikil si moje druzinsko življenje!"

"Pusti to! Rožata vodica Turgenjeva . . ."

"In ti se še norčuješ iz mene? Ti, moj najboljši prijatelj?"

"Ovčice na zeleni trati. Življenje bratec, je huda reč. Casi se sedaj pač taki, da človek zgrabi, kar mu pride pod roke. To je vendar tvoja lastna filozofija, dragec."

Raskatov se je izbuljenimi očmi štriel predac. Končno je zmagjal z glavo in zamahnil z roko, kakor da odganja neko misel. A ker je imel v glavi manj pameti, ko alkohola, ga je ta sila k besedi in je govoril. Imel da je vse drugačno načrte z njo.

Rezka ni razumela. Povedal je podrobnejje, da bi bila ona lahko takoreč posebne vrste vaba, ki bi mimogrede praznila možnjike bogatstva pohotnem. A je, kakor je že dejal, prvič prenerodna in drugič, bi se v svoji lahkovnosti še navsesadnje v koga zateleba. Vmes je z naslož pasel svoje gledajoče oči po njej in se mrzko smehnil.

"Torej poslušaj, prijatelj! Vse kar se tiče Olge Mihajlovne sem si izmisli. Hotel sem se samo malo pobahati. Meni je Olga prav tako nedosegljiva kakor tebi. No? Kaj pravšči sedaj k temu?"

Kirilov se spet razjasni obraz. Skočil je k Raskatovu in mu krepko stisne roko.

"Ti, ali pa govorš tudi resno? Ni bilo ničesar med vama?" Hvala Bogu! Hvala Bogu!"

"Da," žalostno pokima Raskatov. "Med mano in gospo Limonovo ni bilo prav ničesar. Priznam. Lagal sem! Toda ti? Ti? Tako udreti v mojo hišo, zmešati mojo ženo in zlorabititi moje zaupanje."

Kirilov se je veselo zasmjal in objel Raskatova.

"Saj se med mano in twojo Katico tudi ni nič zgodilo! Prišegan ti! Hotel sem te samo kaznovati za twojo podlost na gospo Limonovo. Zato sem ti vse to s Katico Ivanovno nala-

gal. Upam, da mi bo to oprostila."

Na obrazu Raskatova se je pojavila zopet rdečica, ki je oblepila njegov upadli obraz.

"Oh! Jeli res?" je vzkliknil veselo. "Res? Se res ni nič zgodilo med tabo in mojo ženo? Mi lahko priseteck?"

"Prisegam pri svoji materi," je rekel Kirilov in odkrito pogledal svojemu prijatelju v oči.

Raskatov se je popolnoma pomiril. Gledal je nekaj časa svojega prijatelja, potem pa so mu zatrepetale ustnice in se je tako gromko zasmjal, da se je moral prijeti za stol.

"Kaj pa je? Kaj pa je s teboj?" se je vstrail Kirilov.

"Oh, ne morem več. Zopet sem te pogledal z ženo Limonovo. Vse je res, prav vse golobček moj. Umrl bom od smeha. Sedaj, ko je v moji hiši vse v redu, ti se enkrat povem: Pil sem z gospo Limonovo vino! Poljubil sem jo in sploh . . . Ti pa si mi pod prisego zatrjeval! Ti ose! Hotel si svojega prijatelja prestražiti."

"Ves njegov prejanji strah in trpljenje se mu ni nič poznalo. Obraz mu je žarel, oči so mu zmagoščljivo in ponosno žarel,

"Več kaj?" mu je nejevoljno odgovoril Kirilov, "pojdji! Samo motiš me pri delu s svojimi neumnostmi. Zgini!"

"O, že grem, ljubi!